

Експорт та особливості структури експорту сільськогосподарської продукції України

Циганок К.О.

студентка

Запорізького національного університету

Батракова Т.І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Запорізького національного університету

У статті проаналізовано товарну та географічну структуру експорту України. Розглянуто основні види сільськогосподарської продукції, що мають найбільшу частку в загальній кількості експорту. Проаналізовано зміни кількості та структури експорту України в період з 2002 по 2017 роки. Зазначено часові проміжки збільшення та зменшення експорту агропродукції України. Виявлено наслідки розширення програми євро інтеграції та введення зони вільної торгівлі. Зосереджено увагу на обмеженнях, квотах та перешкодах для збільшення експорту. Розглянуто проблеми сільського господарства України. Автором запропоновано шляхи подолання цих проблем.

Ключові слова: агропродукція, експорт, структура, інтеграція, квота, динаміка зовнішньої торгівлі, ринок збуту.

Цыганок К.А., Батракова Т.И. ЭКСПОРТ И ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРЫ ЭКСПОРТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ УКРАИНЫ

В статье проанализирована товарная и географическая структура экспорта Украины. Рассмотрены основные виды сельскохозяйственной продукции, составляющие наибольшую долю в общем количестве экспорта. Проанализированы изменения количества и структуры экспорта Украины в период с 2002 года по 2017. Указаны основные временные отрезки увеличения и уменьшения экспорта агропродукции Украины. Указаны последствия расширения программы евро интеграции и введение зоны свободной торговли. Сосредоточено внимание на ограничениях, квотах и препятствиях для увеличения экспорта. Рассмотрены проблемы сельского хозяйства Украины. Автором предложено пути преодоления этих проблем.

Ключевые слова: агропродукция, экспорт, структура, интеграция, квота, динамика внешней торговли, рынок сбыта.

Tsyhanok K.O., Batrakova T.I. EXPORT AND FEATURES OF UKRAINE'S AGRICULTURAL PRODUCTS EXPORTATION STRUCTURE

The commodity and geographical structure of Ukraine's export is analyzed in the article. The main types of agricultural products with the largest share in total exports are considered. The dynamics of changes in the quantity and structure of Ukrainian exports from 2002 till 2017 are analyzed. The main reasons for increasing and decreasing the export of agroproducts are indicated. The consequences of the expansion of the euro integration and the introduction of the free trade zone is identified. The article is focused on the limitations, quotas and barriers to increasing exports. The problems of agriculture in Ukraine are considered. The author is convinced ways to solve these problems.

Keywords: agricultural production, export, structure, integration, quota, dynamics of foreign trade, sales market.

Постановка проблеми. Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України. Наша країна володіє усіма необхідними ресурсами для ефективного ведення сільського господарства. Загальновідомі випадки розвитку аграрної сфери в країнах з біднішими землями та гіршим кліматом, наштовхують на питання: наскільки ефективно Україна розпоряджається ресурсами, що перешкоджає розвитку аграрної сфери, які шляхи покращення ситуації?

Актуальність дослідження в тому, що експорт продукції агропромислового комплексу з України відіграє важливу роль у наповненні бюджету країни. Це означає, що будь-які зміни цього сектору можуть заподіяти як великої шкоди, так і покращити життя українських виробників та населення в цілому. Підвищення ефективності роботи АПК та збільшення експорту готової продукції без сумніву приведе до поживлення національної еконо-

міки, підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені та продовження інтеграції у світовий ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми експорту сільськогосподарської продукції відображені в працях багатьох вчених, як зарубіжних так і українських. Темі експортного потенціалу країни та структури агропромислового комплексу присвячені праці таких вчених: Андрійчук В.Г., Голомша Н.Є., Квітка Г., Салькова І.Ю., Шпичак О.М.

Формулювання цілей. Метою вивчення даної статті є проведення структурного аналізу експорту агропромислової продукції України, основних напрямків збуту товарів, визначення можливих перешкод для ефективно зовнішньої торгівлі та пошук шляхів подолання наявних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експорт продукції є одним з головних показників розвитку галузі, він вказує на динамічні та структурні зміни всередині неї.

Експорт сільськогосподарської та харчової продукції сьогодні є одним з найпріоритетніших напрямків українського бізнесу. Особливо це стало актуально в рамках розширення програми євро інтеграції.

З січня 2016 року в силу вступила частина Угоди про асоціацію України з ЄС, що відкрила можливість увійти в зону вільної торгівлі. Це дає перспективу поліпшити торгівлі відносини між нашою державою та ЄС, зробити їх максимально продуктивними та налагодженими. Згідно з документом процес інтеграції складе 10 років. Проте вже зараз можна прослідкувати деякі зрушення в роботі українських агровиробників. Таким чином, протягом трьох місяців 2016 року наша країна змогла відправити в ЄС сільськогосподарську продукцію на суму більш, ніж 1 млрд доларів. В процентному співвідношенні експорт сільськогосподарських товарів у Євросоюзі зріс на 15,3%. При цьому підприємства отримали понад 150 мільйонів доларів чистого прибутку [1].

В свою чергу, серед агропродукції такі товари як м'ясо, молоко, яйця та гриби є обмеженими для продажу закордон. Причиною є те, що українські виробники не можуть вийти на європейський рівень якості товарів. Підприємства готові переглянути технологію виготовлення продуктів, змінити концепцію, але аграрії не завжди мають всю необхідну документацію (сертифікат якості, виданий акредитованою лабораторією; сертифікат походження, фітосанітарний та карантинний сертифікати). Держава не в змозі оплатити

проведення міжнародної екологічної інспекції, яка коштує близько 40 мільйонів гривень.

На сьогоднішній день важливим етапом торговельних відносин з ЄС є еквівалентність виробництва. Ідеться про те, що країна-імпортер має попередньо схвалити ті підприємства, з якими у подальшому буде вестись співробітництво. Після затвердження спрощується процедура отримання сертифікатів якості [1].

У випадку вільної торгівлі з ЄС для України тарифна квота розраховується за ставкою 0%. Всього товарів, що підлягають пільговому обкладенню митом – 36.

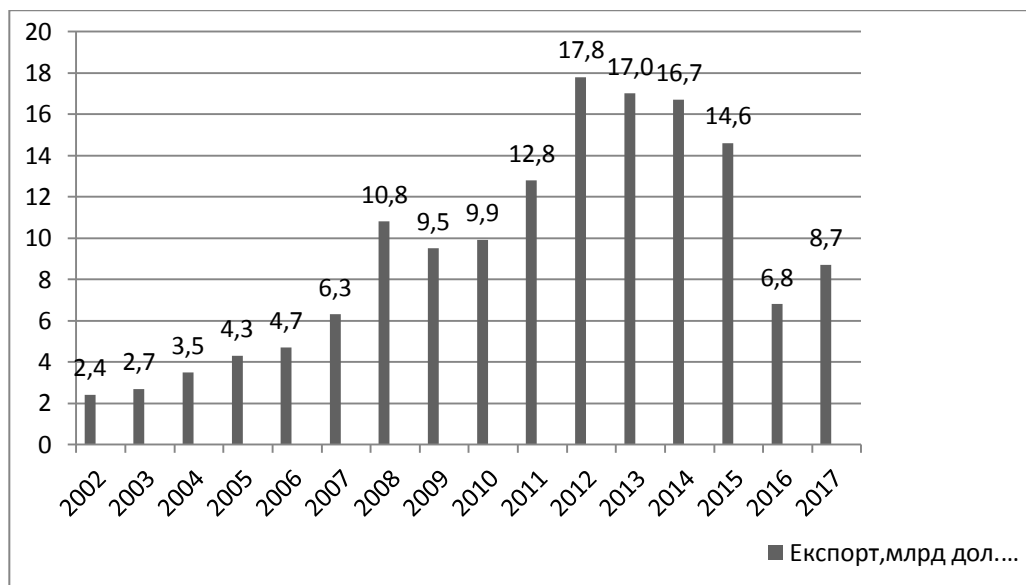
За 2016 рік загальний експорт товарів з України склав близько 70%, інші 30% припали на послуги. До 2012 року спостерігається поступове підвищення прибутків з експорту. У 2012 році прибутки досягають максимальної позначки 17,8 млрд. дол. Надалі ми можемо спостерігати скорочення прибутків від експорту агропромислової продукції (рис. 1).

Не зважаючи на спад, експорт загальної продукції країни скорочується значно швидшими темпами ніж аграрний, до того ж у 2016 році спостерігається зростання експорту сільськогосподарської продукції. Така ж тенденція збереглася і в 2017 році. За першу половину 2017 року експорт продукції АПК склав 8,7 млрд дол. США, що на 28,1% більше ніж за аналогічний період 2016 року [2].

Частка продукції АПК у структурі експортного прибутку України зросла з 25,6% у 2012 році до 42,6% у 2016 (рис. 2). Таким чином, з загальної маси української експортної продукції, сільськогосподарські товари складають менше половини.

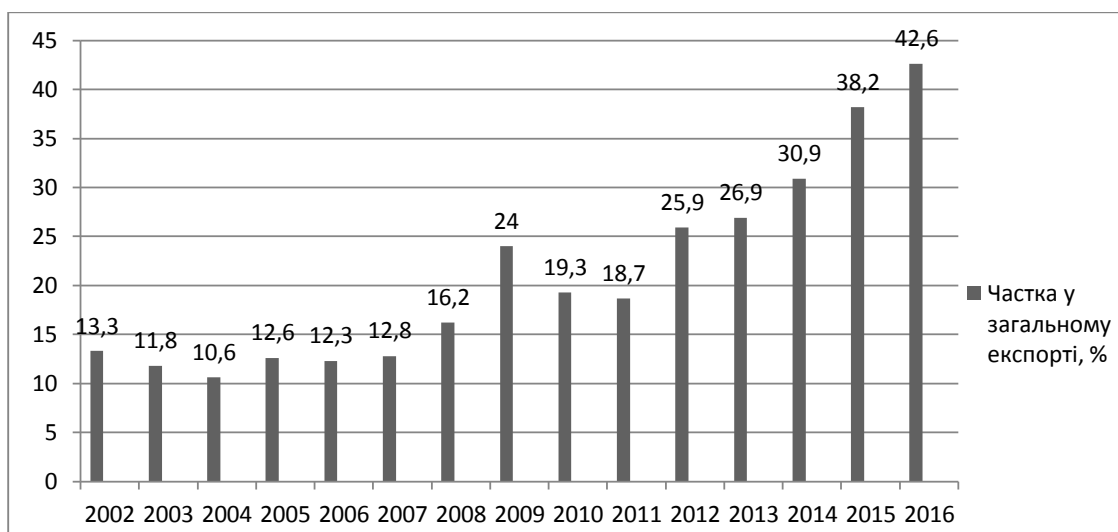
За січень-червень 2017 року сумарна частка продукції рослинництва у структурі аграрного експорту України складала 49,3% [4].

Проте необхідно зазначити, що основу аграрного експорту становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Великим внеском до аграрного експорту стало збільшення реалізації кукурудзи на 34,6% (що складає 553,7 млн дол. США). До того ж з 2016 року Україна є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії, ця позиція збереглась і в 2017 році. Зовнішні поставки соняшникової олії зросли на 27% (498,3 млн дол США). Експорт зернових культур зріс на 614,1 млн дол. США. Експорт насіння і плодів олійних культур – на 175,4 млн дол. США. Експорт останніх у першому півріччі 2017 порівняно з 2016 зріс на 33,5% (147,4 млн дол. США) [4].

Рис. 1. Динаміка експорту сільськогосподарської продукції України 2002-2017 рр.

Джерело: складено автором на основі даних з [3]

Рис. 2. Частка експорту агропродукції у загальному експорті країни, у %

Джерело: складено автором на основі даних з [3]

Визначальними позиціями в товарній структурі вітчизняного аграрного експорту залишаються зернові культури, жири та олії, а також цукор і кондитерські вироби (рис. 3). Їх сукупна частка становить близько 90% в аграрному експорті.

Наразі головним ринком збуту сільськогосподарської продукції України є ринок Азії – 42%. Основними азійськими країнами-партнерами у 2017 році виступили – Індія, Іран та Туреччина. На другому місці розташовуються країни ЄС, з часткою в 31,1%. Голо-

вними напрямками торгівлі є Іспанія, Нідерланди та Італія. Третю позицію займають країни Африки, котрі в свою чергу збільшили частку до 18,1% (рис. 4). Основними партнерами з Африки є Єгипет, Лівія і Туніс. Наразі існує незначне поживлення торгівлі з країнами СНД.

Для України пріоритетним напрямком розширення експорту залишається Євросоюз, але для інтеграції у внутрішній ринок ЄС, наша країна повинна підлаштуватись під європейські вимоги до якості продукції, її

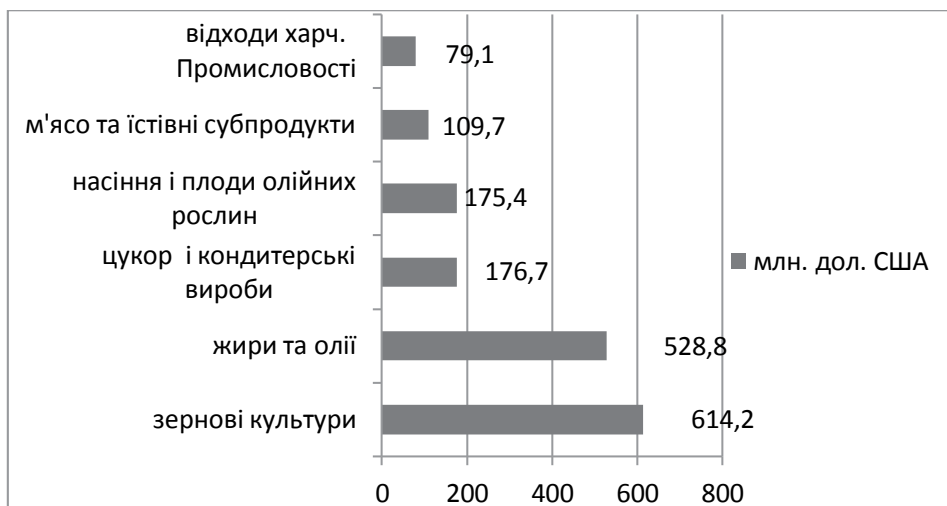

Рис. 3. Товарна структура експорту АПК України, у млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі даних з [3]

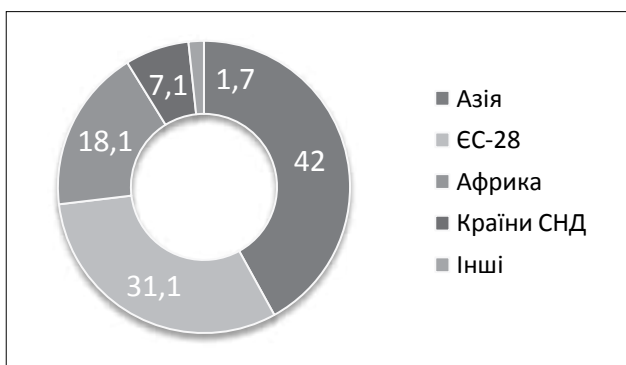

Рис. 4. Географічна структура українського експорту, 1-е півріччя 2017 р., у %

Джерело: складено автором на основі даних з [3]

характеристиках, процедурах оцінки відповідності технічним вимогам.

Потенціал України в агропромисловому комплексі є високим, проте він не використовується в повному обсязі. Основними проблемами розвитку сільського господарства є:

а) обмежений доступ до фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників;

б) відсутність послідовної державної політики у розвитку АПК, що веде до ірраціонального використання державних коштів на підтримку сільського господарства;

в) мало розвинена інфраструктура, що призводить до збільшення вартості продукції, високих втрат під час транспортування або зберігання [5].

Виходячи з перелічених проблем, можна запропонувати такі шляхи подолання проблем:

- збільшення ринків збуту в напрямку країн Азії та Європи;
- дотримання європейських та міжнародних стандартів виробництва продукції;
- фінансова допомога аграрному сектору з боку держави у вигляді інвестицій та низьковідсоткових кредитів;
- покращення інфраструктури та логістики країни;
- збільшення держзамовлення на студентів аграрних ВУЗів країни, заохочення молоді до сільськогосподарської діяльності реформуванням аграрної освіти;
- продаж державної землі;
- спрощення умов виходу українських підприємств на зовнішній ринок шлях складання міжнародних договорів;
- спрощення умов для створення переробних підприємств на території України;
- боротьба з корупцією у сфері АПК.

Виконання даних пунктів приведе до оздоровлення аграрного сектору, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності країни.

Висновки. Проаналізувавши стан експорту сільськогосподарської продукції України можна зробити висновок, що з 2012 року спостерігається спад, а з 2016 – невелике поживлення. З 2012 року частка експорту агропродукції у загальному експорті почала зростати. Це зумовлено зменшенням експорту промислових товарів і послуг, порівняно з попередніми періодами.

Основними регіонами для міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією наразі є Азія та Євросоюз. Розширення зони

вільної торгівлі позитивно впливає на АПК України, але й вимагає дотримуватись європейських правил і стандартів якості.

На жаль, Україна залишається одним із лідерів експорту рослинницької продукції і не виготовляє високотехнологічну продукцію, яку можна б було продавати на рівні значно дорожчому, ніж сировину. До того ж, залишається ризик незаповнення квот щодо продуктів харчування та продукції переробної промисловості.

Перспективами розвитку в короткотерміновому розрізі будуть традиційні експортно-орієнтовані галузі сільського господарства з вирощування соняшнику, пшениці, кукурудзи, ячменю, сої та ріпаку. Щодо тварин-

ництва, перспективною є продукція птахівництва, молочного скотарства та частково свинарства.

Передбачається, що український експорт буде рухатися в азійському та африканському напрямках, адже частково в змозі задовольнити потреби країн у зерні та тваринницькій продукції.

Для активного розвитку експорту аграрної продукції Україні необхідно вести внутрішню політику стимулювання виробництва не тільки сировини, а якісних готових продуктів харчування, продукції переробної промисловості, що заповнить світовий ринок і покращить показники експорту загалом [6].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Експорт сільськогосподарської та харчової продукції з України в ЄС: перспективи зони вільної торгівлі. URL: https://lawyer.ua/articles/eksport_selskokhozyaystvennoy_i_pishchevoy_produktsii_iz_ukrainy_v_es_perspektivy_zony_svobodnoy_tor.html.
2. Український клуб аграрного бізнесу/ Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Основні ринки збуту української аграрної продукції. URL: <https://economics.unian.ua/agro/2193266-ukrajina-zbilshila-viruchku-vid-agrarnogo-eksportu-do-ponad-13-milyardiv.html>.
5. Радчук О.В. Дослідження можливих наслідків входження України до ЗВТ. Економіка. Фінанси. Право. 2009. № 8. С. 6.
6. Міністерство аграрної політики і продовольства. URL: <http://minagro.gov.ua/>.

REFERENCES:

1. Eksport selskokhozyaystvennoy i pishchevoy produktsii iz ukrainy v ES, perspektivy zony svobodnoy tordivli [Export of agricultural and food products from Ukraine to the EU: prospects of the free trade zone], available at: https://lawyer.ua/articles/eksport_selskokhozyaystvennoy_i_pishchevoy_produktsii_iz_ukrainy_v_es_perspektivy_zony_svobodnoy_tor.html.
2. Ukrainian Agribusiness Club, Osnovni pokazniki torgivli Ukraini [Main figures of foreign trade in Ukraine], available at: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
3. Official site of the National Statistics of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Osnovni rynky zbutu ukrainskoyi agrarnoyi produktsiyi [Main markets of Ukrainian agrarian products], available at: <https://economics.unian.ua/agro/2193266-ukrajina-zbilshila-viruchku-vid-agrarnogo-eksportu-do-ponad-13-milyardiv.html>.
5. Radchuk O.V.(2009), Doslidzhennya mozhlyvikh naslidkiv vkhodzhennya Ukrainy do [Investigation of the possible consequences of Ukraine's accession to the FTA], Econom. Finance. № 8. from. 6.
6. Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food, available at: <http://minagro.gov.ua/>.

Export and features of Ukraine's agricultural products exportation structure

Tsyhanok K.O.

Student,
Zaporizhzhian National University

Batrakova T.I.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance, Banking and Insurance,
Zaporizhzhya National University

Foreign trade plays an important role in the Ukrainian economy. Our country has all the necessary resources for efficient agricultural management. But how efficient Ukraine manages resources is the main issue.

The authors analyze the commodity-geographical structure of Ukraine's exports in the article. The main types of agricultural products with the largest share in total exports are considered too. The dynamics of changes in the number and structure of Ukrainian exports from 2002 to 2017 is analyzed.

The share of agricultural products in the general export is also investigated. Proceeding from this it should be noted that the basis of agricultural exports is the export of raw materials, namely, products of plant origin – wheat, maize, barley and soybeans. The geographical

structure of Ukrainian exports is shown on the chart. For Ukraine, the priority direction of export expansion remains the European Union.

The main reasons for the increase and decrease in exports of agricultural products are shown. The consequences of the expansion of European integration and the introduction of a free trade zone were determined. The article is devoted to the restrictions, quotas and barriers to increasing exports. The problems of agriculture in Ukraine are considered. The author is convinced of how to solve these problems by changes in general approaches in the policy of international relations, changes in the areas of cooperation, improvement of infrastructure and logistics, compliance with international standards and norms in the production, packaging and delivery of goods.